

Utbildningsmaterial

inför Läkemedelsdelegering

TIBRO

Tibro kommun
543 80 TIBRO

www.tibro.se

kommun@tibro.se

Växel: 0504-180 00

Inledning

Detta utbildningsmaterial riktar sig till dig som står i begrepp att motta en läkemedelsdelegering. Att ta emot en delegering innebär att leg personal överlåter en arbetsuppgift inom hälso-sjukvården till dig.

För att överlåta en hälso-sjukvårdsuppgift krävs att det förenligt med god och säker vård. För att upprätthålla god och säker vård krävs förutsättningar så som hög kompetens och god kännedom om den enskilde.

Innan delegering blir aktuell ska du få förutsättningar för att erhålla hög kompetens genom

- Att få introduktion på den enhet du skall arbeta och tagit del av läkemedelshantering – "Läkemedelshantering Checklista omvårdnadspersonal introduktion inför delegering"
- Utföra webbutbildningen " Jobba säkert med läkemedel"
- Vara aktivt närvarande på fysisk delegeringsutbildning som hålls av sjuksköterska som utgår från detta material.
- Utföra Delegeringstest vilket är ett separat tillfälle, detta för att säkerställa att du har de kunskaper som krävs för en delegering. Läs igenom detta material och kom väl förberedd till kunskapstestet.
- Efter det att du gjort kunskapstestet får ansvarig sjuksköterska på enheten del av ditt resultat. Sjuksköterskan har utifrån resultatet en grund att bedöma om du har de kunskaper som krävs inför en delegering.

Innehållsförteckning

DELEGERING	5
Vad innebär delegering	5
Formell - Reell kompetens	5
Så här ska det gå till vid delegering.....	6
Lagar författningar riktlinjer.....	6
Ansvar och Tydlighet.....	7
Den som delegerar ska tala om för dig.....	8
Du som tar emot delegeringen:	8
Delegeringsbeslut	8
Delegeringen ska vara skriftlig	8
Uppföljning.....	9
Då någon slutar sin anställning:	9
Behov av Hälso-sjukvårdsinsats, ordination och åtgärd	10
Anteckningar och egna frågor inför utbildning	11
LÄKEMEDEL	12
Att ta medicin när man är äldre	12
Så fungerar läkemedel	12
Risken för att få biverkningar av läkemedel ökar när man blir äldre.....	12
Läkemedelshantering.....	13
Olika sätt att inta Läkemedel.	13
Munnen.....	13
I ändtarmen / rektalt	15
I slidan /vaginalt	16
Lokal behandling på utsidan av kroppen	16
Olika hjälpmedel för läkemedelshantering	17

Läkemedel, olika sorter	18
Administrering av läkemedel	20
DOKUMENTATION.....	21
AVVIKELSEHANTERING	22
Vad är en avvikelse?.....	22
Varför avvikelserapportering?	22
Vem rapporterar?	22
Vad ska rapporteras?	22
DIABETES.....	24
Symtom vid lågt blodsocker	24
Symtom vid högt blodsocker	24
Egna Anteckningar	25

DELEGERING

Vad innebär delegering

En sjuksköterska får, genom delegering överlåta åt en annan personal (till exempel undersköterska eller omvårdnadspersonal) att iordningställa och administrera läkemedel. En förutsättning för delegering är att en god och säker vård av den enskilde kan garanteras. Även andra uppgifter kan delegeras. Men läkemedelshantering är vanligast. Även arbetsterapeuter och fysioterapeuter (sjukgymnaster) kan delegera vissa arbetsuppgifter till annan personal.

Delegering bör ske restriktivt och efter säkerställande av den aktuella personens kompetens, erfarenhet, noggrannhet, omdöme och lämplighet i övrigt. Delegeringar ska vara skriftliga, personliga och tidsbestämda och ska regelbundet omprövas.

Formell - Reell kompetens

Formell kompetens

Formell kompetens innebär att personen har legitimation och kompetens för den arbetsuppgift det gäller (=har gått särskild utbildning till t.ex. sjuksköterska, sjukgymnast- eller arbetsterapeut).

Reell kompetens

Reell kompetens innebär att ha tillräckliga kunskaper för att genomföra uppgiften och att genom erfarenhet i det praktiska arbetet eller genom fortbildning ha visat sig ha tillräcklig kompetens för att utföra ett specifikt arbete

Du som får uppgiften delegerad till dig måste vara **reellt kompetent** för att utföra den. Det innebär att du har fått lära dig teoretiskt och praktiskt hur uppgiften ska utföras och klarar att utföra uppgiften. Vanligen är det den som delegerar uppgiften som också lär ut hur uppgiften ska utföras.

Den vanligaste formen av delegering är när en sjuksköterska till en undersköterska eller omvårdnadspersonal delegerar att överlämna en iordningsställd läkemedelsdos till en boende. En iordningställd läkemedelsdos är vanligen läkemedel som sjuksköterskan fördelat i en dosett eller som förpackats av ett dosapotek i APO- dos påsar.

Det finns en mängd regler kring delegering och läkemedelshantering. Du behöver också förstå vad hälso- och sjukvård är och vem som är hälso- och sjukvårdspersonal. När du utför en delegerad arbetsuppgift räknas du som hälso- sjukvårdspersonal.

Så här ska det gå till vid delegering

- Du ska få utbildning om läkemedel och läkemedelshantering både praktiskt och teoretiskt. I denna folder får du en del av den teoretiska utbildningen.
- Den som delegerar ska visa dig praktiskt hur du ska utföra uppgiften.
- Den som delegerar måste både ha formell utbildning och själv klara att utföra uppgiften. (vara både formellt och reellt kompetent).
- Den arbetsuppgift som ska delegeras ska vara tydligt beskriven.
- Du som tar emot delegeringen måste klara att utföra uppgiften. (vara reellt kompetent).
- Delegering är personlig och gäller för en namngiven personal.
- Du som fått delegeringen får inte delegera uppgiften vidare till någon annan.
- En delegering får gälla högst ett år, men kan gälla kortare tid eller bara för ett bestämt tillfälle.
- Du som tar emot en delegering ansvarar för att enbart utföra uppgifterna under den tidsperiod som delegeringen gäller för.
- Mottagaren av delegering ansvarar för att i god tid före den slutar gälla kontakta ssk/dsk för eventuell förnyelse av delegeringen.

Lagar författningar riktlinjer

Flera lagar och författningar reglerar vad som gäller. Några av dessa är:

- Hälso- och sjukvårdslagen (SFS 2017:30) som brukar förkortas HSL.
- Patientsäkerhetslagen (SFS 2010:659). Förtydligar ansvaret kring delegeringen.
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1997:14) om delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS2009:6) om bedömning av om en hälso- och sjukvårdsuppgift kan utföras som egenvård.
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF 2017:37) om läkemedelshantering i hälso- och sjukvård

Ansvar och Tydlighet

Verksamhetschef för hälso- och sjukvård

Inom hälso- och sjukvård ska den politiska nämnden som ansvarar för hälso- och sjukvården utse en verksamhetschef för hälso- och sjukvården. Verksamhetschef ska leda och fördela arbetet efter art och svårighetsgrad och med hänsyn till behovet av kompetens och yrkeserfarenhet. Verksamhetschefen har ansvar för att den personal som ska utföra olika arbetsuppgifter har den kompetens som behövs för detta.

Inom Socialförvaltningen i Tibro kommun är verksamhetschefen för HSL densamma som vård och omsorgschefen.

Medicinskt ansvarig sjuksköterska

Inom den kommunala hälso- och sjukvården ska det finnas en MAS (Medicinskt ansvarig sjuksköterska) MAS ska ansvara för att den enskilde får en säker och ändamålsenlig vård och behandling av god kvalitet samt att beslut att delegera ansvar för vårduppgifter är förenliga med säkerheten för patienterna. MAS kan skriva riktlinjer för vilka uppgifter som får eller inte får delegeras och har ett övergripande ansvar för att delegeringarna sköts på ett säkert sätt. Det är dock varje sjuksköterska, sjukgymnast eller arbetsterapeut som ansvarar för sina egna delegeringar.

MAS har tagit fram riktlinjer för hälso- och sjukvård i Tibro utifrån de lagar som råden och som kan vara bra att känna till. Dessa finns på kommunens intranät

- Riktlinje för hälso- och sjukvårdsuppgifter samt delegering i Skaraborgs kommuner
- Riktlinjer för läkemedelshantering

För varje enhet ska det finnas en lokalt anpassad rutin för läkemedelshantering. Ansvarig för denna är utsedd läkemedelsansvarig sjuksköterska för enheten som också är omvårdnadsansvarig. sjuksköterska/distriktssköterska.

De lokala riktlinjerna för läkemedelshantering finns på enheten och på kommunens intranät

Den som delegerar ska tala om för dig

- Vilka teoretiska och praktiska kunskaper som krävs för att kunna utföra arbetsuppgiften på ett bra sätt
- Vad som händer juridiskt vid en delegering (den som tar emot en delegering blir hälso- och sjukvårdspersonal)
- Viktiga delar i aktuella författningar

OCH FRÅGA DIG

- Om du anser dig ha tillräcklig utbildning och erfarenhet för uppgiften

OCH BEDÖMA

- Om du som ska ta emot uppgiften kommer att klara uppgiften på ett säkert sätt. Den som delegerar överlämnar sitt ansvar för uppgiften till dig att göra den i hennes/hans ställe

Du som tar emot delegeringen:

- ska tala om för den som delegerar uppgiften om du själv tycker att du klarar uppgiften som ska delegeras eller inte

Om du själv anser du inte har tillräckliga kunskaper och erfarenheter för uppgiften, får den inte delegeras.

Huvudregeln är att delegering av en arbetsuppgift inte får göras mot någons vilja. I en akut nödsituation kan det dock bli nödvändigt att beordra utförandet av en viss arbetsuppgift. Detta är inte att betrakta som delegering.

Delegeringsbeslut

Delegeringen ska vara skriftlig

Delegeringen ska ske i samråd med enhetschef.

Delegeringsbeslutet ska vara skriftligt och det ska framgå:

- Vilken arbetsuppgift som delegeras
- Vilken enhet som delegeringen gäller
- Vem som delegerat uppgiften
- Till vem uppgiften delegeras
- Den tidsperiod som delegeringen gäller
- Datum då beslutet fattades

Att både den som delegerar och du som mottar en arbetsuppgift har undertecknat delegeringsbeslutet.

- Du som tar emot en delegering ska få en kopia på delegeringsbeslutet
- Beslut om ändrade delegeringar och om återkallelser av delegeringsbeslut ska också dokumenteras

Uppföljning

- Den som delegerat en uppgift ska bevaka att den arbetsuppgift som han eller hon delegerat utförs på ett sätt som är förenligt med en god och säker vård
- Ett delegeringsbeslut ska omprövas när det behövs och ska omedelbart återkallas, om beslutet inte längre är förenligt med en god och säker vård

Då någon slutar sin anställning:

- Då den som delegerat en uppgift slutar, gäller inte delegeringen längre. Efterträdaren ska ta ställning till om delegeringsbeslutet fortfarande ska gälla
- Delegeringsbeslutet upphör också att gälla då du som tagit emot delegeringen slutar. Delegeringen får inte automatiskt överföras på efterträdaren

Behov av Hälso-sjukvårdsinsats, ordination och åtgärd

När ett behov av hälso- och sjukvårdsinsats uppstår eller förändras gör legitimerad personal en bedömning som kan resultera i en åtgärd.

Åtgärden dokumenteras som en ordination där det framgår vad som skall utföras och i vilken omfattning.

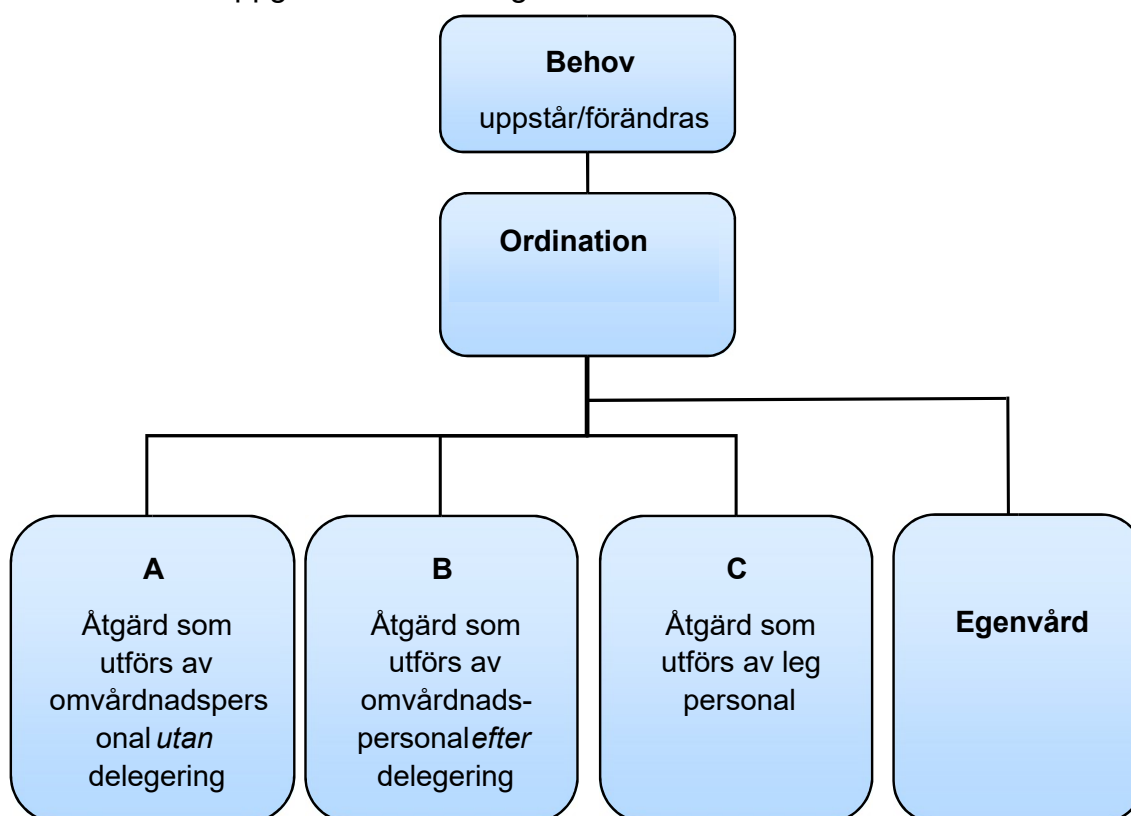
Ordnationen åtföljs av en instruktion där det framgår hur åtgärden ska genomföras.

Om den legitimerade personalen bedömer att patienten klarar att ta ansvaret för utförandet av ordinationen, resulterar det i vård under eget ansvar – egenvård (SOSFS 2009:6).Handledning ges då till patienten.

Det innebär att åtgärden utförs självständigt av patienten eller med hjälp av någon som patienten själv instruerar.

I de fall patienten inte kan utföra åtgärden som egenvård utförs hälso- och sjukvårdsuppgiften av den legitimerade personalen själv eller lämnas över till omvårdnadspersonal som då får handledning i hur uppgiften ska utföras.

I vissa fall måste uppgiften också delegeras.

Egenvård

Hälso- och sjukvårdsuppgift som legitimerad yrkesutövare bedömt att patienten själv kan utföra eller ansvara för.

Om läkemedelshanteringen är bedömd som egenvård men den enskilde är i behov av praktisk hjälp/handräckning kan patienten ansöka om bistånd enligt socialtjänstlagen, (SoL).

Anteckningar och egna frågor inför utbildning

LÄKEMEDEL

Att ta medicin när man är äldre

Det kan bli svårare att använda medicinen på rätt sätt.

För att en behandling med läkemedel ska fungera bra, är det viktigt att medicinen används på rätt sätt. När man blir äldre kan både åldrandet i sig och olika sjukdomar göra att det blir svårare att ta sin medicin. Man kan bland annat bli glömsk eller få problem med att svälja.

Så fungerar läkemedel

Läkemedel kan tillföras kroppen på många olika sätt. Det vanligaste är genom munnen, men det också vara via lungor, ändtarm, injektion eller slemhinnor. De flesta behöver tas upp i blodet för att kunna fungera.

När ett läkemedel tagits upp i blodet förs det till kroppens olika organ. En del läkemedel sprids i hela kroppen, och andra förs till vissa kroppsdelar.

Kroppen börjar bryta ner medicinen på en gång. Många mediciner bryts ner i levern och lämnar kroppen genom njurarna i urinen.

Hur lång tid det tar innan ett läkemedel börjar verka beror på det verksamma ämnet i läkemedlet, medicinens beredningsform (till exempel flytande, tabletter, kapslar, droppar, salvor eller injektionslösning) och på vilket sätt det tillförs kroppen (genom munnen eller ändtarmen, som injektion eller utanpå huden till exempel). Olika individer tar också upp och bryter ned läkemedel olika snabbt beroende på hälsa, vikt och ålder.

Bra att veta är till exempel att läkemedel mot depression (antidepressiva läkemedel) måste tas regelbundet, ofta i flera veckor eller mer, innan man får full effekt.

Risken för att få biverkningar av läkemedel ökar när man blir äldre.

Det beror inte bara på åldersförändringar, utan också på att man som äldre ofta använder flera olika mediciner. Många olika mediciner ökar risken för biverkningar och för så kallade interaktioner. Interaktion betyder att vissa läkemedel påverkar varandra och ökar eller minskar varandras effekt.

På grund av biverkningar från mediciner bör man alltid följa upp hur en person påverkas av sitt läkemedel.

Alla misstankar om biverkningar ska rapporteras till sjuksköterska!

Läkemedelshantering

Det finns många olika sätt att tillföra kroppen läkemedel (administreringsvägar). Det vanligaste sättet att tillföra läkemedel är via munnen (peroralt), men även andra sätt är vanliga till exempel genom huden (transkutant). Man kan även ge läkemedel genom injektion (exempelvis subcutant) men det kräver en annan speciell delegering och hanteras därför inte i detta utbildningsmaterial.

Det som avgör vilket sätt man väljer att ge ett läkemedel på är beroende på vilken effekt man vill uppnå och hur läkemedlet är sammansatt.

Vid all läkemedelshantering är handhygien mycket viktig och basala hygienrutiner gäller.

Ta därför för vana att tvätta händerna noggrant både före och efter det att du hanterat läkemedel.

Undvik om möjligt direktkontakt med alla läkemedel. Vissa läkemedel kan ge överkänslighet, andra reaktioner eller biverkningar hos dig som administrerar.

Tänk alltid på att arbeta personcentrerat och att informera patienten om vad du ska göra.

Olika sätt att inta Läkemedel.

Munnen

Tabletter

Tabletter är den vanligaste läkemedelsformen och finns i många olika typer. Vilken typ som väljs beror på vilken effekt man vill att läkemedlet ska ha.

- **Tablett** är den vanligaste läkemedelsformen. Den löser upp sig i magsäcken efter att man har svält den.
- **Brustablett** löses upp i ett halvt glas med vatten innan den tas.
- **Tuggtablett** tuggas sönder och sväljs sedan. T.ex. Calcichew D3 och Novalucol
- **Sugtablett** löses långsamt upp i munhålan. Används tex vid muntorrhet.
- **Munsönderfallande tablett** läggs på tungan där den smälter och sväljs därefter utan vatten.
- **Resoriblett** läggs under tungan eller under läppen.
- **Enterotablett** är en tablett med ett hölje som gör att tablett löses upp först i tarmen. Anledningen är bland annat att läkemedlet kan vara skadligt för magsäcken, att läkemedlet ska verka i tarmen eller att magsyran påverkar läkemedlet. Får inte delas eller krossas*.
- **Depåtablett** är en läkemedelsform som långsamt löser upp sig i kroppen. Fördelarna är att läkemedlet inte behöver tas lika ofta. Får inte delas eller krossas*.

* Sjuksköterskan ska alltid kontaktas innan ett läkemedel krossas, om detta inte framgår av läkemedelslistan. Tabletterna kan vara skadliga eller få annan effekt om de krossas och tas därmed inte upp på rätt ställe i matsmältningskanalen.

Kapslar

Kapslar är ett alternativ till tabletter. Läkemedlet finns i en kapsel som löser upp sig i magsäcken. Innehållet i kapseln löser sedan upp sig antingen i magsäcken eller längre ner i tarmen. Kapslarna ska sväljas hela med minst ett halvt glas vätska.

Granulat och pulver

Granulat och pulver är finfördelat läkemedel. Det finns antingen fritt i förpackning och doseras med doseringssked eller kommer i portionspåsar. Granulat kan strös på mat.

Det finns även granulat och pulver som kan lösas i vatten.

Tabletter, kapslar och pulver ska alltid intas med minst ett halvt glas vätska och i sittande ställning. Läkemedel kan ge frätskador i matstrupen om de fastnar i halsen.

Mixtur och droppar

Mixturer och droppar är flytande läkemedel som ska tas genom munnen. Dropparna kan ges i annan vätska, exempelvis juice, medan mixturer ska tas som de är. Flytande läkemedel ska noga mätas upp ur originalförpackningen av delegerad omvårdnadspersonal. Var mycket uppmärksam på mängd / milliliter / droppar. Observera att även små mängder kan ge stor effekt

Spray

Spray kan ges i munnen. Sprayas under tungan, medan patienten håller andan. Ges till exempel om patienten är ordinerad detta vid kärlkrampsanfall.

Inhalation

Inhalationer är avsett för behandling mot sjukdomar i luftvägarna och kan förekomma i olika former; vätska, pulver.

Läkemedlet finns i en behållare. När patienten tar läkemedlet, genom en djup inandning, sprids läkemedlet i luftvägar och lungor där det ger effekt

Det kan t.ex. vara inandningspulver och -vätskor som andas in med hjälp av en inhalator, ett inandningshjälpmedel, vid astma och kronisk obstruktiv sjukdom

(KOL). Ges med hjälp av olika inhalatorer. Det är viktigt att vårdtagaren sitter eller står när inhalationen ges, så att läkemedlet kommer ner i lungorna.

Efter inhalation är det viktigt att låta patienten skölja munnen med vatten, för att undvika svampbildning.

I ändtarmen / rektalt

Vätskor

Flytande mediciner som ska föras in i ändtarmen. De finns som tuber med en pip, denna pip förs in i ändtarmen. Det kan vara ett mikrolavemang som ges vid tillfällig förstoppning till exempel Microlax eller Klyx.

Obs! Till patienter med stomi får endast lavemang ges efter läkarordination och enligt särskilda föreskrifter.

Hur man ger medicinen

- Låt patienten ligga på sidan med benen lätt böjda.
- Smörj eventuellt lite salva på behållarens pip och för in hela pipen i ändtarmen.
- Tryck ihop plastbehållaren så att den verkligen blir tömd.
- Dra ut pipen med plastbehållaren fortfarande hoptryckt. Annars kan medicinen dras tillbaka in i behållaren.
- Låt patienten ligga kvar i några minuter så att medicinen inte rinner ut.

Stolpiller / Suppositorier

Suppositorier kallas också stolpiller och förs in i ändtarmen. De består av fett eller vax som omger det verksamma ämnet. Man kan få stolpiller om man till exempel mår illa eller kräks och inte kan ta medicin genom munnen. Tarmens slemhinna suger upp läkemedlet och för den vidare ut i kroppen. Personer med stomier ska inte ha suppositorier!

Hur man ger suppositorier

- Ta av aluminium- eller plasthöljet runt suppositoriet. Dela inte suppositoriet.
- Doppa ev suppositoriet hastigt i ljummet vatten.
- För in suppositoriet med den raka änden först. Den runda änden sluter då tätt an mot ändtarmsmyningen. Om patienten har besvär av hemorrojder kan man prova med den runda änden först. Om patienten tömmer tarmen i samband med att läkemedlet ges ska sjuksköterska kontaktas.

Tänk på patientens integritet vid administrering av dessa läkemedel.

I slidan /vaginalt

Vagitorier, slidpiller, salvor, för underlivsbesvär hos kvinnor. Dessa har lokal effekt.

Slidpiller förs upp i vagina med införrarhylsa, instruktion finns med i förpackning

Tänk på patientens integritet vid administrering av dessa läkemedel.

Lokal behandling på utsidan av kroppen

Lokala besvär kan många gånger behandlas just på den plats problemet finns. Vid tillförsel av läkemedel direkt på den plats där det ska verka är ofta effekten lätt att reglera och biverkningarna få.

- Krämer, lösningar, salvor och puder

Läkemedelsplåster

- Plåster som kan ha verkan i flera dygn och byts regelbundet används vid till exempel smärta, demenssymtom eller vid t.ex. åksjuka.
 - Det sätts på ryggen/brösten eller överarmarna där huden är något tunnare, variera appliceringsställe.
 - Märk det nya plåstret med datum, tid och signatur. Måste kasseras i avsett kärl/påse och lämnas till apoteket
 - Vid hög feber kan dosen som avges från plåstret bli högre.
 - Det måste gå minst en vecka innan man sätter ett plåster på samma ställe på kroppen igen.

Ögondroppar och Örondroppar / salvor

- Ögondroppar och -salvor kan innehålla olika ämnen och kan ges vid t.ex. torra ögon, starr eller infektioner

Att tänka på då du ska ge ögondroppar och ögonsalva:

- Tvätta händerna och använd handsprit innan du ger droppar eller salva
- Märk förpackningen med namn och datum då du öppnade förpackningen första gången

- En öppnad ögondroppsfaska som används till en person är hållbar 1 månad. Skriv alltid öppningsdatum på flaskan/tuben
 - Se till att personen håller huvudet lätt bakåtlutat och tittar uppåt och dra sedan försiktigt ner det undre ögonlocket
 - Droppa en droppe av det ordinerade läkemedlet på ett sådant sätt att tubens eller flaskans spets inte vidrör ögat. Om detta ändå skulle inträffa får läkemedlet inte användas igen
 - Ögondroppar ska vara rumstempererade när de ges
 - Be personen blunda sedan du droppat eller lagt salva i ögat
 - Om olika sorters ögondroppar ska ges väntar du minst fem minuter mellan indroppningarna. Annars finns det risk för att den avsedda effekten inte uppnås
 - När du ska ge salva, lägg en cirka 1 cm lång salvsträng i ögat
 - Om både droppar och salva ska ges i samma öga ska salva ges sist
- Örondroppar/salva - Används vid lokal behandling vid eksem, öronvax eller infektioner.

Att tänka på då du ska ge örondroppar, salva:

- Tvätta händerna innan du ger droppar eller salva
- Bör ha rums-eller kroppstemperatur när det ges, kalla droppar kan orsaka feber
- Vänd huvud på sida och dra försiktigt ytterörat bakåt för att räta ut hörselgången. Droppa ordinerade droppar. Använd alltid fetvadd (inte bomull) om det behövs i hörselgången efteråt
- Ofta kort hållbarhet. Skriv datum på förpackning då den öppnas

Olika hjälpmedel för läkemedelshantering

Dosett

Hjälpmedel i form av en liten ask med fack för olika dagar och tider för att dela upp ordinerade läkemedelsdoser för en veckas bruk. Sjuksköterskan delar läkemedel i dosetten för en vecka i taget. På baksidan ska det finnas antecknat vilka läkemedel som ska överlämnas vid vilken tidpunkt.

Apodos

Vissa läkemedel kommer färdigfördelade i påsar, en förpackning för varje klockslag det ska delas ut. Läkemedlen kommer i rullar med påsar vanligen 2 veckors förbrukning. På varje engångsförpackning t.ex. påse, framgår tydligt den

boendes namn och personnummer, administreringstillfälle, vilka läkemedel som påsen innehåller.

På dosreceptet framkommer vilken läkare som har ordinerat läkemedlet, och när iordningställandet har skett.

Direkt ur förpackningen

De vanligaste läkemedlen som ges direkt ur förpackning är olika salvor och droppar och laxermedel. Det finns också läkemedel som inte får tas ur sin förpackning förrän de ska användas. De förlorar sin effekt annars. De läkemedlen kan inte läggas i en dosett i förväg.

På förpackningen anges det aktiva ämnet, dvs substansen (T.ex Alvedon är det aktiva ämnet paracetamol) hållbarhetsdatum, hur läkemedlet ska förvaras,

Kombination av dosett och Apodos

Ibland kan man behöva sätta in ett nytt läkemedel snabbt, och om patienten redan har. Apodos delar sjuksköterskan det nya läkemedlet i en dosett innan det hinner komma in i Apodossystemet.

Läkemedel vid behov som sätts in tillfälligt, på prov eller inte hunnit hämtas ut från apotek, kan förvaras i särskild förpackning. Det kan vara en separat dosett, i medicinmugg eller läkemedelspåse.

För de som har Apodos och samtidigt behöver det blodförtunnande läkemedlet Waran bestäms doseringen efter regelbunden provtagning och då måste Waran delas i en dosett så att man kan ändra dosen då det behövs.

Dosett avsedd för vidbehovs-läkemedel

Läkemedel, olika sorter

Receptfria läkemedel och naturläkemedel

Du får endast ge läkemedel som är ordinerade. Det är viktigt på grund av att dosen av till exempel smärtlindrande kan bli för hög om man både använder receptfria läkemedel och receptbelagda läkemedel. Informera sjuksköterska om patienten använder receptfria läkemedel som inte finns ordinerat.

Detsamma gäller naturläkemedel, då dessa kan förstärka eller förminska effekten av receptbelagda läkemedel.

Narkotiska läkemedel

Vissa läkemedel är narkotikaklassade (dessa är beroendeframkallande) och ska enligt lag kontrollräknas. Det är därför viktigt att du kontrollräknar och agerar enligt lokal rutin.

Läkemedel vid behov

Innan vid behovsläkemedel ges ska sjuksköterska kontaktas för att göra en bedömning. Vid behovs läkemedel är ordinerat på läkemedelslistan. Efter överlämnandet ska det dokumenteras på vid behovs lista. Effekten ska även utvärderas och dokumenteras, detta utförs av sjuksköterskan.

Några olika typer av läkemedel som ofta används vid behov är:

smärtstillande – sömnmedel - lugnande – kärlekskrampsmedicin - kramplösande

Blodförtunnande läkemedel

Tablett Waran, Xarelto, Eliquis och injektion Fragmin är exempel på läkemedel som används för att förhindra att blodproppar bildas i blodkärlen. Man kan få medicinen som förebyggande behandling om man har ökad risk för att få blodproppar.

Observera om patienten tar blodförtunnande läkemedel måste man tänka på:

- Patienten är extra blödningsbenägen
- Ökad risk för blödning vid fallolyckor
- Viktigt att patienten får tabletten/erna på rätt tid

För att säkerställa att patienten får rätt antal tabletter ska du kontrollera den separata ordinationshandlingen

Nitroglycerin spray - Kärlekskramp

Kärlekskramp, angina pectoris, beror oftast på att det har blivit en förträngning i ett eller flera av hjärtats kranskärl. Det gör att hjärtat inte får tillräckligt med syre, vilket särskilt märks när man anstränger sig.

Vanliga symtom är:

- tryck över bröstet
- andfåddhet som kommer plötsligt
- en känsla av att det är trångt i bröstet
- smärta i bröstet som ibland strålar ut i en arm, halsen, ryggen eller underkäken.

Kärlkramp behandlas oftast med läkemedel tex. Nitroglycerin.

Bra att veta om när nitroglycerin är att det är bra om personen sitter ner när hen tar dessa läkemedel då det kan ge yrsel efter att patienten tagit detta läkemedel. Viktigt att alltid rapportera detta och nytillkomna symtom till sjuksköterskan

Administrering av läkemedel

Förberedelser

Basala hygienrutiner

- Använda alltid handskar när du tar i läkemedel
- Aldrig ta i läkemedel med händer

De flesta läkemedel ska intas i samband med måltid, men inte alla. Ta reda på vad som gäller för de läkemedel du står i begrepp att överlämna.

Det är viktigt att läkemedel som intas genom munnen intas med rikligt med vätska, minst ett halvt glas.

Administrera innebär att se till att vårdtagaren får i sig läkemedlet i kroppen. Att överlämna det är att t ex lägga fram en dospåse eller medicinmugg och sedan ansvarar vårdtagaren för att ta läkemedlet.

Att kontrollera vid administrering av läkemedel

I samband med att ett läkemedel administreras ska patientens identitet kontrolleras så att rätt läkemedel ges till rätt patient vid rätt tidpunkt. Du signerar på signeringslistan sedan du sett att den boende kunnat svälja sina läkemedel.

Här följer en checklista över de kontroller du behöver göra varje gång.

- Kontrollera alltid på signeringslistan så att vårdtagaren inte redan fått läkemedlet
- Rätt vårdtagare
- Rätt datum
- Rätt tid
- Rätt antal tabletter
- Ordinerat administreringsätt (sätt att ge läkemedlet)
- Läs i personens/boendes vårdplan hur läkemedlet ska ge
- Kontrollera att den boende kunnat ta sin medicin
- Signera på signeringslistan

Kontakta alltid sjuksköterskan om du är fundersam över angiven dos, tex om du misstänker att dosen är för hög eller låg och **kontakt skall alltid tas om du känner dig osäker över något.**

Om du misstänker att något blivit fel ska du omgående ta kontakt med sjuksköterska. Avvikelser ska genast rapporteras muntligt till ansvarig sjuksköterska. Därefter ska skriftlig avvikelse rapport skrivas.

Tidsintervall

Läkemedel ska alltid fördelas så jämt som möjligt över dygnet, då får man en jämn effekt. Vilken tid läkemedlen ska tas framgår från ordinationshandling och signeringslista.

Krossa inte läkemedel

En del tabletter och kapslar går att dela eller krossa, men det gäller inte alla. En del är till och med direkt olämpliga att krossa. Vissa tabletter behöver lösas upp extra långsamt i magen och tarmarna. Om man delar eller krossar sådana tabletter fungerar de inte som de ska. Man kan alltid fråga sjuksköterskan om vad man kan och inte kan göra med olika tabletter och kapslar.

Vissa tabletter och kapslar måste sväljas hela, eftersom de får förändrad effekt om de krossas. Andra kan smaka illa eller utlösa kontaktallergier i till exempel munhåla och svalg om de krossas.

Tala med sjuksköterskan om du märker att en patient har svårt att svälja ett visst läkemedel. Om patienten har svårt att svälja hela tabletter/kapslar bör en annan beredningsform ordinerats till exempel flytande. Endast i vissa fall får man krossa tabletter. Kontrollera vad som gäller i det enskilda fallet, det ska framgå i patientens vårdplan. Om det ändå bedöms av sjuksköterskan att en tablett kan krossas, ska detta göras med hjälp av en tablettkross.

Överblivna läkemedel

Överblivna läkemedel (inklusive delade tabletter), tomma insulinpennor, inhalationsflaskor, ögondroppsfaskor och använda läkemedelsplåster ska kasseras i en särskild behållare eller påse, som ska vara märkt med "Kasserade läkemedel". Kasserade läkemedel sänds till apoteket för destruktions.

DOKUMENTATION

Signeringen på signeringslistor gör du efter givet läkemedel och förvissat dig om att vårdtagaren tagit läkemedlet. Det finns flera signeringslistor för olika ändamål. Signeringslistan är en journalhandling som sparas och förvaras enligt bestämda rutiner.

Signeringslistor kommer att visas vid det fysiska utbildningstillfället

AVVIKELSEHANTERING

Vad är en avvikelse?

- Alla ska bidra till en hög säkerhet inom vården och omsorgen
- En händelse som medfört eller hade kunnat medföra att vårdtagaren skadats

Varför avvikelserapportering?

- Hitta orsaken till varför avvikelserna händer
- Analys och ev. åtgärd för att undvika att det händer igen

Vi är enligt lag (Patientsäkerhetslagen) skyldiga att rapportera avvikelser för att få en så trygg och säker vård som möjligt

Vem rapporterar?

- Den som upptäcker avvikelserna

Vad ska rapporteras?

- Omvårdnadsåtgärder/ behandling som inte är utförda
- Läkemedelsdos som är utebliven, glömd eller given på fel tid
- Förväxling av läkemedelsdoser/patienter
- Trycksår
- Fall med och utan skada
- Fel i informationsöverföring mellan vårdgivare
- Fel på medicintekniska produkter
- Självmord/självmordsförsök
- Vårdrelaterad infektion

LEX MARIA

En händelse som har medfört eller hade kunnat medföra en vårdskada ska rapporteras och utredas. Syftet med utredningen ska vara att så långt som möjligt klarlägga händelseförloppet och vilka faktorer som påverkat det, samt ge underlag för beslut om åtgärder som ska ha till ändamål att hindra att liknande händelser inträffas på nytt, eller begränsa effekterna av sådana händelser om de inte helt går att förhindra.

Vårdgivaren är skyldig att snarast anmäla till Inspektion för vård och omsorg (IVO), om en patient i samband med hälso- och sjukvård drabbas av eller utsatts för risk att drabbas av allvarlig skada eller sjukdom.

Allvarlig vårdskada utreds och anmäls av medicinskt ansvarig sjuksköterska till IVO efter att socialnämnden fattat beslut.

DIABETES

Det finns två former av diabetes

Typ 1 Diabetes

Är en autoimmun sjukdom och är alltid insulinkrävande. Kroppen saknar eller har nedsatt produktion av hormonet insulin.

Typ 2 Diabetes

Kroppens känslighet för insulin är nedsatt. Produktionen av insulin är normal eller förhöjd. Däremot har insulinet minskad effekt på vävnaderna i kroppen och blodsöcket blir högt.

Symtom vid lågt blodsocker

- Irritation
- Huvudvärk
- Svette
- Blek
- Hunger
- Trött
- Synstörningar
- Oro, ängslan
- Yrsel

Symtom vid högt blodsocker

- Muntorr
- Trött
- Stora urinmängder
- Törstig

Egna Anteckningar